

ИЗЛАЗИ
четвртом и недељом

ЦЕНА
ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
или 1 КРУНА

Прегилату примају све поште
у Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ :
Уредништву „Звезде“
Коларчева улица бр. 10.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ.

Рукописи не враћају се

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ :
Коларчева улица бр. 10.

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

УРЕДНИК : ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

Турски око и Муратово веће

одломак из епоса „Косово“ (из II песме)

Дивна и величанствена ноћ је и пуна тајанства. —
Тамно и модро небо, символ бескрајног пространства
Звездама јасним се кити и своју стазу бескрајну
Посуту сићаном маглом, круну на челу сјајну
Креће лагано од будног истока западу лењу. —
Ту је осуђен вечној стражи и вечиту блењу
Ћум онај, куму своје сламу за Батње вече
Срамно што хтеде красти; с бременом шћа да утече,
Али се оно расу и тако стоји и сада
Вечно за уклон сваком, другога који подкрала.
У десно мало празна и сада му стоје кола,
Руда им упрта југу, сломљена преко пола.
Он пак у стиду вечну вечито пламти и гори:
Часом је блед а часом зелен и црвен се створи.
Најлепша звезда летње вечери после жеге,
Он који први јавља да пуцају зимње стеге
Гласник и ловац увек свакоме драг и мио,
Себи за срамоту вечну сулија сам је био. —

Месеца нема и као небеса звезде горе
Тако и земљу доле пламено плави море.
Ватра до ватре светлуга, трепти и пламти сјајно
Лево и десно, свуда, далеко и бескрајно,
Те ти се чини да свуда куд око допрети може
Светлости трепти круг у коме се рађају, множе
Светила нова и нова, докле се стара не гасе. —
Турци не спавају; стока још даје од себе гласе.
Коњи за зобљу ржу, копитом земљицу гребу,
А правоверни смерне молитве шаљу небу.
Све се то слило у општи жагор у једну струју.
Усклици сваковрсни дивно се допуњују;
Општу и свету, једину хармонију овле да створе
Равну и складну у свему оној на небу горе.

У том и исток бајни исто к'o невеста чедна
Када под венцем развуче у осмех устанца медна.
И сва од стида светог румена пламти и гори —
Тако се румен и бајан сад на један пут створи.
И из недара њему, из осмејка чара пуна

Тихо и величанствено диже се сјајна луна.
Испрва живљи жагор а за тим усклик гласни
Радосног изненађења поздравља лик јој красни.
Целим се оком талас клицања бурног разлива;
Трже се земља иза сна а небо блаженством плива.
Одушевљење и добра слутња за предузеће
Обузе цара и цело код њега сабрано веће. —
Ту су на окупу сви са истока славни мудраци;
Војводе, поглавари, паше и други јунаци.
Само још чекају једног мудријег, бољег од свију,
Алила Бендерију мухура саибију.
Он ће им протумачит' најбоље небесне знаке,
Пророков слуга и стари мајстор од мудрости сваке.
Он ће и савет дати бољи нег' цело веће,
Како ће срећно да се оконча предузеће.
Он први слуга нове и спасоносне вере
Мудрост и знање своје брижљиво црпи и бере
Не само из корана свете и мудре књиге
Већ и за светиње старе мари и има бриге;
За то и благодарни дуси се на њ' не туже,
Него га моћни помажу увек и довољно га служе.

Њега још држи од скупа далеко посао свети:
Небу и његовим тајнама поглед још његов лети.
Још он посматра како магле и јасне звезде
Стазама тајанственим значаја пуним језде.
Јаште он приноси жртве плавоме духу неба
Да му објави стазе, којима ићи треба.
Три црна коња и три потпуно црна бика,
Три црна јарца и овна црнога истога лика
Најпосле и три пса као поноћ све црне боје
Приноси он на жртву за духове моћне своје.
Плави дух неба, Каук-Тангри од тога узима
Пламен и мирис и жељно пару у себе прима.
Крв пак и пепео и згар од богате такве жртве
Узима за се и своје безбројне душе мртве
Страшни По-Тенгри, владар земље и црног пакла:
Њему се ради пролића крви та жртва и закла.
Крви за себе он тражи и блага људска свака
Прогивник сунца сјајна заштитник вечног мрака,
Он ће и сада жртве од верних својих да тражи:
За то се стари жрец и труди да њега ублажи,
Те да окрене гњев на ђаура војске и чете
Њихове главе под топуз пророку правом да мете.

И посматрајућ дим са огњишта куд се диже,
 Како се пламен повија и како ка небу лиже,
 Како се пепео згара, како се пухор купи
 И како земља крв од заклане стоке упи :
 Познаде како жртва његова примљена беше. —
 Даље из покрета звезда, како се тада видеше,
 За тим по месецу кој' се крвав и црвен роди,
 Који кроз крваву маглу испрва поче да броди,
 Докле се обли у златном а затим у сребрном сјају,
 Његове вичне очи читати мудро знају
 Судбу из свега тога цару и царству целу.
 (Ко буде жив да лепо дочека све на делу. —

Свршивши свештени позив озбиљна лица и бледа
 Уђе под шатор цару и скупљене поче да гледа.
 И на бојазни пуно питање храброг султана,
 Какве му тајне скрива судба будућих дана :
 Немо се југистоку окрете дервиш стари,
 Као да питање пречу, к'о да за никог не мари ;
 Начини темена, клече и три пут смерно целива
 Свилно сицаде што црну земљу пред њиме покрива,
 За тим се смири и седе да кратко к'о мудрац прави
 Судбине тајне скупу сјајноме овом објави.

„Свемоћни, милостиви, једино владајућ алах,
 Ко ме сви мирови славећ га трубе и кличу машалах !
 Ко ме се клања све живо и кога и ђаури сами
 Призивљу у незнања општој иначе таме,
 Да им укаже милост, те да их трпи на свету,
 Који под своју тешку и ребра ломећу пету
 Земљу и царства ставља, народе к'о и владаре,
 Он који жртве не прима никакве нити даре
 Он који руши старе да нове диже олтаре :
 Једино умилостивљен молитвом његових слугу
 Решен да казни теби Лазарем нанету ругу,
 Духове, подложне себи нагнао је ове ноћи
 Да ти објаве стазе куда ти ваља поћи.
 Судбу и подвиге славне па ти пред очи изнесу,
 Њима јер познате тајне тавне будућности све су.

„Тежак је посао који пред собом храбри имате.
 Велике жртве у крви морате сви да дате.
 Беде и напасти силне чекају на вас скоре.
 Тако са неба и земље дуси и знаци говоре.
 Алах и пророк тако велики заповеда.
 Чак ни ти, царе, изаћи нећеш из општега реда.
 Жртвом у крви и ти ћеш животом допринети,
 Победа да се получи и да се стигне мети.
 Победа скупља и дража тим ће алаху бити :
 Али је извесна ; залуд нећете крвцу лити.
 И благо томе који за веру падне у боју. —
 Награду победилац прима на земљи овде своју. —
 Али изгинуле чека слава у рајском насељу
 Небо им остварава сваку и вољу и жељу.
 Па да ли може земља та загонетна и мрачна
 Стати на меру наспрам неба и светла и зрачна ?!
 Пролазне земље и смртне лепоте шта су и чари
 Напрама вечито трајним, које вам време не кваре ?!
 Слабости свакој и смрти подложне земске жене
 Према небеснима чија лепота никад не вене
 Према девојкама, дивоте пуним и баја,

Осмејак чији душу вечним блаженством запаја,
 Очи да блеште засенуте светлилом њихова сјаја :
 Шта су до сенка јадна пролазне магле и паре ?! —
 Шта је тренутак према вечности, слављени царе ?!
 Благо, о благо теби, ако у боју погинеш
 И смрћу својом противника с висине његове сринеш.
 Ти ћеш пред лице пророку увећан славом стати ;
 Награду он ће заслужену милостив теби дати.
 Награду према којој сва су земаљска блага
 Ништавна само магла, таштина једна нага “ —

Тако у заблуди својој јачој од воље и срести
 Назва божанством свога заноса празне вести
 Старина дервиш са тврдом вером у своје снове.
 И када сврши исказ кој' сабору тако гове,
 Подиже очи к небу и руке више главе
 Блед и укочен оста да сања усред јаве,
 Мртвило сухо лице покри му ; дах у груди
 Заста и поглед укочен небу у висине блуди.
 Глас му на уснама бледим изумре, не чује се.
 Само се седа брада, ваљда од страха тресе :
 Како те речи смеде изрећи ту пред царем ;
 Зашто од предсказања њега не штеди барем.

„Алах је силан и један!“ са свију се страна ори.
 „Он нека влада и воља његова нек се твори!“ —
 Старчевим речима беше одговор целог скупа,
 Звекет оружја се диже усклик и потмула лупа.
 Док се на вику и узбуну дервиш из заноса прену ;
 Здрхта, уздану тешко. Хладан и врео, на смену,
 Обли га зној, а лице доби му израза нова ;
 Овака беше даља беседа мудр његова :
 „Многих од Таура зала чувати ви се имате
 Многе опасности стопе смеоне ваше прате.
 Није победити лако војску што битку отвара
 Штићена вилама, којим нанет' не можете квара. —
 Страшна је српска војска што вам на сусрет ходи
 Берберске лафове луте она у борбу изводи.
 Соколе она и орлове суре и желне крви
 Изучи боју да лакше противника сатре и смрви.
 Страшан и ужасан русвај борци вам стварају таки :
 Лафа и орла уза се Југовић има сваки ;
 Стари пак Јуже тигра ваек и жедна и гладна
 Води на челичну ланцу ; и зверка страшна и гадна
 Другога јела незна до крви и турскога меса
 Љута и кињена увек до зверства и рике од беса :
 Јер се ни овца ни коза ни теле за храну њима
 Друкше не даје, нит је и сама разјарена прима
 Осим у турске дреје смотану, истога лика,
 К'о што на кораку сваком сретате нашег војника.
 Тиме их уче душмани наши, у метежу да се
 Бацају само на људе од наше војске и расе
 Није победити лако славне и силне јунаке
 Којима виле посестрине помоћи дају сваке,
 К'о што је има дивну Љутовид, Лауш звани
 Млађани јунак који гују на срцу храни.
 К'о што је Милош, убилац и крвник турски има —
 Турчину свакоме срце обузме страх и зима.
 На сами спомен тога имена худог и мрског
 Ислам се сав згрожава на душмана силног и дрског ;

Који не давно и тебе за срце ујеле царе
 Цвет ти од војске сатревши, спахије и јаничаре;
 Који од пасмине цара Тројана коњица јаше,
 Кој' стрелу носи и сабљу од небесна челика паше.

„Коња он доби на превару на домак планине Цера
 Невидљив пастир где крилата ждрепца на пашу тера,
 Свакога јутра зором на цветну и росну ливалу. —
 Скривен ту Милош у мирисне липе шипрагу и хладу
 Чекаше једном о Спасову ждрепца да развије крила
 И да му плод у томе часу зачедне кобила. —
 Старањем својим и бригом својом и трудом и муком
 Подиже Милош вредном својом јуначком руком
 Омицу једну вижлу дивотне снаге и строја;
 Злаћана као сунце беше јој плаке боја,
 Хитра, к'о стрела брза, лакога крока и скока,
 Ватрене ћуди и сјајна к'о муња пламена ока:
 Она се тада о Спасову дану на росној стази
 Разигра тамо где крилат коњиц на пашу слази. —
 И види чуда! Таман са злаћена својега двора
 Најави бајно лице и запучи рујна зора,
 А исток стаде да трепти у румени и да светли,
 И нови дан огласише весници зорини петли:
 Кад се из дубраве мрачне из густе тајанствене горе
 Појави жељени парип љубимац гиздаве зоре.
 Диван и срчан, беше и бесмртна снага му бије
 Кроз дамар сваки брже и живље и силније,
 Омицу када спази како се игра чила.
 Заржа силан и разви злаћана дивовска крила. —
 Милош из прикрајка мотри и диви се стасу и снази,
 Ал' и на стоку своју брижан без душе пази.
 Јер је баш најтеже сада да омицу лепу сачува,
 Пошто је крилати ждребац свикао да угрува
 Кобилу сваку одмах да плод још мртав затре.
 Тако и тада хтеде омицу јадну да сатре,
 Али домишљан Милош у часу из засете скочи
 И огледалом ждрепцу засени ватрене очи,
 Виком и лупом га збуни, те жртву своју ману,
 И безобзирце побегне гори низ росну пољану,
 Никада више на паши људима да се не јави
 Нити заигра крилат по мирисној цветној трави.

„Тако до коња Ждралина Обилић дође свога,
 Силног и јакога снагом а брзих к'о вихар нога.
 И што је главно: нигде рањен он бити не може,
 Сабља и стрела к'о перје њему одлећу од коже.
 Једино копите може и мален трн да му рани,
 За то их троструким сребрним плочама чува и брани.

„Стрелу и сабљу од гвожђа из ведрога неба пала
 Скова му од ковача проклета некаква хала
 Што се у шпиљи под Озреном крије од света — људи
 Те се на вечиту огњу ондека пече и смуди.
 Ту му под вигњем испод камена тврда пода
 Још од постања света ври лековита вода,
 У којој страшно оружје, када га скује и спреми
 Кали и оштрицу вешто на држак и сечиво слемн.
 Туна и стрела вили најлепшој неман скова. —
 Лепоту знаде да цени и чађава душа његова.
 Заљубљен Љубодраги лепој и милој вили

Поклони он оружје да се њим личи и сили,
 Стрељајућ гором јунаке и творећи зла и јаде.
 Али оружје вила своје побратиму даде
 Да се опроба другде оштрина његова реза:
 Турчина хладна од њега да подлази језа.
 Победи ту вам нема док од огужја така
 Ви не раставите и од коњица страшног јунака.
 То вам је Милош и његов Ждралин и страшна стрела —
 А шта да кажем за Рељу крилате снаге и тела?!
 Није то лечија игра и није то прича и шала:
 С таким јунаком се може мерити само хала
 Равна у свему њему, крилати огњени змаје,
 Који на прашљиву земљу без велика јада не стаје.
 Па би за нашу ствар и тада све невоља била,
 Јербо је Рељина мајка Загорка бела вила,
 Која би сину знала помоћи своје дати,
 Која би смела и хтела у борби уз њега стати.
 Она му даде крила, окриље и дивску снагу;
 Лепоту надземаљску поклони сину драгу,
 Сваку да смртну жену срце за њиме заболи,
 К'о што му смртни ни један у боју не мож' да одоли. —
 Па шта да речем за Марка тог дина од снаге, тог дива? —
 Један он снагу у страшној мишици својој скрива
 Колико једна војска силна и многобројна.
 Њему је борба игра, а забава крвава војна.
 Један он може војски отпора једној дати,
 На супрот свима нама може он један стати.
 Њега једино Усуд од крвава посла може
 Задржат' да нам топузом страшним не штави коже:
 Јербо је Марка отац проклео нама ла служи,
 Турскога цара да двори, са Турчином да се дружи.
 И страшну клетву гњевом и страшћу занетог оца
 Чуо је Усуд и сад ће целу извести до конца:
 Косову равном неће Краљевић Марко стићи
 Очева грозна клетва текар ће сада га стићи.

„Ал' ако будемо кадри Србе међ собом помести,
 Забуну међу њима створити, сплетке сплести,
 Неповеће бацит' међ борце и њихове вође;
 Ако нам алах и у том у помоћ срећом дође,
 И управитељ битака Пророк и силни и јаки,
 Ако се бурни и плахи, на свађи брзи и лаки
 Ђаури сваде међ собом и мржњу на срцу понесу;
 Ако им демон злобе отрује срца у бесу:
 Онда са пола муке и крви своје и труда,
 Свладати хоћемо њих на Косову овле и свуда.
 То вам је порука судбе; она вам јасна и ведро
 Своје открива тајне, отвара своја недра.
 То вам са неба звезде и наклони дуси веле:
 Победу вама и славу, Ђауру пропаст желе.“ —

Старина тако сврши и опроштај узе од цара,
 Оде под шатор да се од тешкога посла одмара.
 За њим и сви остали сваки на своју страну;
 Свима се скиде терет са душе и свима свану.
 На скоро сваки охрабрен мирно у постељу леже,
 Па и од цара мисли суморне сада беже.
 Мирно под шатром заспа и судбину не усни своју,
 Како ће и он пасти у крвавом овом боју.

Ник. Ђорђевић

ИЗ СРПСКЕ ИСТОРИЈЕ

ХАЦИ РУВИМ

Архимандрит манастира Боговађе.

— Миленко М. Вукићевић —

III

Детињство своје провео је код свога оца Ненада, онако како сва сеоска деца онога времена. Растао је дружећи се са суседном децом, постао је шипарац, чувао стоку, док од дечка Рафаила није постао читав момчић, али момчић живахан и окретан, ђаволаст, пун сваке шале и готов на све што један сеоски момчић може учинити. Али она питомина, оно богаство и лепота тамнавске природе није ни могла створити друкче своје чедо, него живо и окретно, ђаволасто и умиљато, у чијим жилама тече не крв, но ватра. Још као голобрадо момче хтеде се једном нашалити веселом, али врло опасном шалом. Једном приликом одене се у женске хаљине, па онако леполик и голобрад, оде са женама и девојкама некаквој Туркињи на прело. Целе је вечери провео млади Рафаило међу женама и девојкама — Српкињама и Туркињама у весељу, шали и разговору, само онако како је то обичај на прелима где се само женскиње скупе. Те вечери од стране турске нико га не примети. Али приступ млада момка у неприступачне одаје правовернога мусломанина грех је. Мушко лице не сме видети лице у хануме. За то сваки главу губи, а камо л' „џаур“. Доцније се то некако прокљуви и Турци га стану тражити да му се освете. За неко време он се крио по трлима села Бабине Луке, али најпосле опасност постаде још већа и он мораде даље бежати, само да би спасао родитеље и укућане. С тога се уклони од куће, па пође по манастирима да учи и највише се задржи у манастиру Боговађе.

Бавећи се по манастирима, он изучи добро читати и писати, крстове и ликове резати, а особито је умео лепо писати. Писање му је тако лепо било, да је ванредно лепо преписивао црквене књиге. И као калуђер оставио је врло многе записе.*)

Пошто се заборави његова кривица у његовом селу и околини он се врати натраг у село. По манастирима се већ беше променио онај враголасти момчић Рафаило, и постао озбиљан човек спреман за други позив у својој околини. Рафаило беше наумио да постане заштитник поштене му браће, утешитељ клонулих, посре ник

*) Ти записи и данас се могу видети у тевтеру манастира Вољавче, који се налази међу рукописима народне библиотеке у Београду под бројем 56. За тим на неким књигама, које се и данас чувају у Бранковини, у цркви.

између Бога и људи. Момчић Рафаило беше постао човек, који се поузда у се, да на своја леђа натовари тешко бреме једнога свештеника у време патње и мучења Србинова. На тај начин од ђаволастога момчета Рафаила, које иде међ Туркиње на прело, манастири и књиге, Христова поука и духовници створише Хаџи Рувима, који испи чашу чемера, а на главу мету трнов венац те се упути лагано док не доспе до своје Голготе!

IV

Пре но што би се запопио, потреба беше да се ожени. Он се оженио девојком *Маријом* (Rad I. стр. 185.), о чијој породици за сад ништа не знам. По том се одмах запопи и поста свештеником у месту рођења. О својој младости Хаџи-Рувим ништа не вели до ово: „сеј јеромонах Рувим Ненадов роди се во предели ваљевској во селу Бабиној Луки“ (Rad I. стр. 185).

Као свештеник служио је доста дуго у своме селу, где је била и црква. За време своје свештеничке службе колико је деце имао, не зна се. У својим записима помиње сина јереја Јована и ћерку Сару. Син му је у то време већ био свештеник и нема сумње да му је уступио своју парохију, пошто се покаљуђерио. Сина је запопио а ћерку спремио и удомио, те за то и вели за неке ствари; које је поклонио манастиру: „и нико од мога рода, син или брат да нема тражити моје здје“ (поменути Rad).

Поповање Хаџи-Рувима пада у најцрње време, у коме је била српска црква за владе Турака. За то овај честити свештеник није имао да се бори само против Турака и угњетача српскога народа, но и противу среброљубља и непоштења Грка Фанариота, који су седели на владичанским столицама. Тада су Грци владике за новац чинили све, не осврћући се ни на Бога ни на душу. Не стиђаху се красти, убијати, отимати, палити и клеветати. У то време један епископ пећски, Грк родом, рад бољега живота и власти, потурчи се. Леонтије, доцније митрополит београдски, прво оклевета па онда посредно уби свога добротвора итд. То стање српске цркве најбоље слика сувременик и очевидац, који је прилично пропутовао српске земље, а као духовно лице, добро познавао старешине духовне власти. Год. 1784. 6. јула наш бесмртни Доситије пише епископу Шакабенди, па између осталог вели:

„...Небесни промисао изабрао је Вас, да сте великога числа народа, о коме је беседа, *пасшир и ошац*; и какав *пасшир*, не као *шућин* и *најамник*, не као *онг*, који у бедну Србију Босну и Херцеговину од некуд из *Кораманије* и *Татарске* долазе, да и *сим* ни *преудручене* и *сумождене* *овце* живе *деру* и *ако* је где *јоште* у *костима* *мозга* *остало* с *благо-*
сиљањем и *проклињањем* са *молитвама* и *анашемама* да *испију*, *исисају* и *прождеру*“. (Обрадовић Доситије. Домаћа писма Возаров. издање стр. 9 и 10).

Овакве владике нису биле драге народу. Народ их је мрзео, а они народ. Народ их је презирао, а они су га за то глобили и код Турака клеветали. „Грк владика јездио је на богато украшеном коњу, са мачем о бедрима и буздованом о ункашу, био је услужником Турском правитељству, с којим је он живео у далеко тешкој вези него са својом паством“. Ово вели други сувременик првога устанка. Најпосле ево шта вели француски дипломата *Воа ле Конш*: „Под турском владавином владике су слате из патријаршије, и биле су по правилу Грци, који нису ни мало марили за земљу. Очекујући све од Цариграда, они су са пашама и кадијама експлоатисали земљу, која је за њих била туђа (Доситије не вели експлоатисали, но испијали, исисавали и прождирали); у свему су се слагали са осталим свештеницима портиним. (Споменик Срп. Краљ. Академије, XXIV. стр. 22.)

Српски свештеници Рувимова времена тако гоњени и мучени од својих архијереја, нису могли живети од оно злехуда прихода што им даваше оголели народ из парохија. Свештеник, који је у то време имао своју кућу и своју њиву, сматрао се за богата човека.

Све те беде и невоље имао је да подноси и Хаџи - Рувим за свога поповања. Но њему, његовом пријатељу проти Матији и другима помогло је много то, што су били у задрузи. То је био једини начин да се попа могао одржати на висини, која доликује свештенику. У исто време задруга му је била потпора да може задовољити грабљивост грчких владика или их се отарасити.

(наставиће се)

ИСТОРИЈА ЈЕДНОГ ОДНОСА

НОВЕЛА

Емила Роланда

— Једно сам научио у велико-градском животу — економију времена! У томе сам мајстор: тачно са двадесет и четири сата дневно излазим на крај — на све распоређено! Непотребна занимања, осећања и такве ствари, просто сам предртао — то јест извесна осећања, — он погледа у свој шешир, спусти глас за један тон и додаде: — љубав допштам.

Стара се дама осмехну, хтеде нешто да одговори, али он већ продужи гласније:

— Међутим, чуђење сам ограничио на минимум. Њиме се губи време и треба га што више скратити. И на што је оно? Што нам је данас чудно, сутра се већ прима као нешто стварно, па дакле природно, у круг ствари са којима рачунамо. На пример, сви проналасци! Узмимо само Рентгенове враке. Моје чуђење трајало је равно три минута — гледао сам на сат! Да сутра дође вест да је Америка утонула у океан — ну, дао бих себи можда три и по минута чуђења — више никако.

— А самом себи не чудите се никад? запови стара дама пријатно, на пример, не чудите се никад својој сјајној речитости?

— Размишљати о себи такође је губити време — мени се то не дешава!

Врата се отворише. Уђе други гост, постарији господин око половине педесетих, са бледим изравитим пртима, и очима које су некад биле врло лепе. Он пољуби дами руку, повдрави младог господина и седе у сенку мало подале од њих.

— Не бих хтео да прекидам тему, рече.

Поглед му се укрсти за секунд с погледом старе даме; они се споразумеше да храбро поднесу брбљивог говорника.

— Реч је била о времену, отпоче одмах младић. Чудна је појава да свако доба има своје болести — као сваки узраст. У детињству добијамо мрасе, у младости љубав обе ове болести одлежи скоро сваки. Децније бољке зависе од средине у којој се живи. У паланкама наступа скученост мисли, у Африци тропска грозница. У великом граду побољава се од престоничких болести као што су: разривен нервни систем — (он их бројаше руком на свом фином цилиндру), блавираност — и пре свега типска болест наших дана, коју Французи зову „sécheresse de coeur“ тај одерљиви гренаљак fin de siècle-a — једна болест из несетљивости и туге — у физичком погледу бев бола, и ва то је много мање опасна од главобоље — па ипак је ужасна! То је осуетво сваког снажног, топлог осећања, остарелост душе, проста учмалост. Мислим ту скоро да напишем књигу о тој бољци.

— Смем ли запитати, хоћете ли у њој указати и на лек против ње? упита гост у сенци мало иронично.

Самоубиство — све друго не вреди, одврати млади аутор. — Међутим, мој час удара! Он баци брв поглед на стари часопис о дувару. Био сам срећан.. Пољуби дами руку, али не свако пажљиво и тихо као онај други мало час, већ некако бурно, да га она чисто поплашена погледа. Срећан... понови он, поклати се у мрачни угао и ишчезе.

Дама и заостали гост њутали су подуже; одмарали се. Тада господин заузе остављено место.

— Опростите, рече, држим да вам га је препоручила моја рођака. Он је управо страхан са својом универсалном мудрошћу!

Дама се смешала. — Он ми тако доброћудно жртвује од свога скупцевог времена. Старе жене умеју то ценити. А сви моји похотисци не могу бити нашег квалитета!

Он јој пољуби још једном руке и миловаше тихо њене прете.

— Како вас је повукао за руку, као за гајтан од звонцета, тај човек са књигом о осушеном срцу!

— Сувише сте строги према њему.

— Не, не! одби он, ја чак хоћу да допустим, да оно што је он говорио није баш тако рђаво, оно о sécheresse; та ја сам сам некад много од ње патио. Само се он вара у леку. Има само један лек и он се зове: „nostalgia d' amour“.

Он се загледа у вагру у камину и наједанпут му очи засијаше позним младићским сјајем.

— Туга ва љубављу, преведе.

Стара га дама посматраше са учешћем, па затим зазвони.

Послужитељ унесе чај; они су пили и говорили мало при том. Повнавали су се довољно да финим осећањем напицају међусобно расположење и да се према томе управљају.

Он је њу познавао од кад је научио да мисли; поред других врлина имала је она још једну, која ју је у његовим очима удивљала до највећег благородства: подсећала га је на његову мајку, чија је пријатељица из младости била.

После чаја седоше обоје поред камина.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ЗРНО ЦРНОГ БИСЕРА

— Л. Тенсо —

Увек се морам насмејати Парижанима, кад стану лети причати новинарским извештачима, како је у Паризу оскудица у води.

Ја знам на обали Црвеног мора један град од шездесет хиљада душа, који се зове Аден, и који је подигнут на домаку планина од лаве која тек што се је охладила. Тамо се за све индијско благо не може наћи ни један струк траве, ни један листић салате, ни једна кап воде.

„А шта буде с кишом кад падне?“, запитах пријатеља Пижолу, француског конзула, мојега гостољубивог вођа кроз овај каменити град, у који свратих при повратку из Кине.

„Кад падне киша онда се напуне јавне цистерне. Али има већ око пет година, од како људи у овој околини нису видели ни једног облачка на небу,“ одговори ми он.

„А откуд је онда она вода што смо је пили јутрос о доручку?“

„Она је из фабрике. Енглези дестилишу море и свој производ продају за суво злато, који је у осталом без замерке; ето, тако изврсно уме данас наука да замењује природу. Али од тога може човек овде по некад пропасти. Мој рачун за воду износи месечно сто франака, у који улазе и купатила моје жене, која не може да поднесе слану морску воду.“

„До сто белаја! Па шта чине сироти Арабљани, који ми не изгледају тако богати, да би могли издавати годишње по шесет наполеона за пијаћу воду?“

„Они се задовољавају оном водом што се доноси сваког јутра на камилама са оних планина тамо, из даљине од двадесет осам километара, или шест часова хода. То је непријатна течност која заудара на козје мешине у којима се доноси. Али није друкче. Дестилована је вода сувише скупа, а у осталом она се не сме ни продавати урођеницима, на шта строго пази полиција. Она је намењена искључиво Европљанима, за енглеску флоту

и за мимопролазне лађе, којима је готовина воде за пиће на измаку.“

Ја забележих ово објашњење у своју бележницу па се вратисмо у конзулат, где нас је очекивала гошпа Пижол, лепушкаста, на ову пустару осуђена, Марселька, с којом сам се познао тек овсга јутра. Мој се пријатељ ту скоро и оженио.

Отпоче се разговор о овој земљи и њеним друштвеним односима. Госпођа Пижол ми причаше са уздахом, да место њених посетника броји свега два имена: једне старе Енглескиње, која не зна ни бекнути француски и газдарице хотела „Универс,“ једне ваљане Францускиње из провинције, али којој течније иде реч са усана кад се свађа са арапским лопужама и бадаваџијама но кад се разговара са својом земљакињом.

Кад стадох сажаљевати госпођу мога пријатеља због монотоније у животу, прекиде ме Пижол, добацујући јој: „Но, драга женице, немој ништа тајити, већ признај да имаш једног обожаваоца и у овом арабијском граду.“

Учини ми се да је то једино ову младу госпођу, која слеже раменима, додајући:

„Обожаваоца, црног као ђаво!“

„Заиста врло црн али и врло леп!“, тврђаше Пижол. „Niger sum sed formosus. А још и врло богат. Први „кафеџија“ у Адену, а то ће рећи први трговац с мока-кафом. Одвешћу те сутра к њему. Ту ћеш видети прави раскош од ћилимова, слаткиша и конфеката. А тек припреме за закуску! Права изложба! Моја жена проводи тамо читаве часове, и кад не бих против тога енергично протествовао, био би честити Мулуд у стању да за нашу љубав претури целу кућу с тога што се све те ствари које је лепе допадају госпођи.“

„Какво претеривање!“, узвикну госпођа Пижол, како се чинило још више јетка но пре. „Молим Вас само да не верујете, да сам поверљива према том црном ђаволу. Има зацело већ две недеље од како нисам свраћала к њему.“

„Моја је жена нешто нерасположена“, објасни ми конзул њену жестину, „јер је јутрос изгубила једну скупоцену стварчицу.“

„Па дабогме, скоро сам у очајању,“ рече госпођа Пижол. „Цео дан сам тражила узалуд једно зрно црног бисера, из минђуша које носим, и које ми је купио муж у Цејлону. По овом другом зрну, које ми је преостало у овој другој минђуши, можете закључити како је дивно било и оно изгубљено.“

Ја посмотрих и утврдох... да је од госпође Пижол запахињао врло пријатан мирис и да је имала красне уши. А по том окретосмо говор на нешто друго и ја одох да спавам на кућњем крову, као што је тамо обичај.

Сутрадан у јутру кретосмо се, мој пријатељ и ја, у онај део града где живе урођеници, те да походимо обожаваоца госпође Пижол.

Мулуд бен Саид је Арабљанин, као што се може закључити већ и по имену му. Он је трговац с кафом и многоструки милионар. Код њега се може добити најлепша мока-кафа на целом свету.

С нама је био и још један путник и наш земљак, чије сам име сад заборавио, а који се враћао баш са

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

пута око света или нешто на то налик. Он је био човек којег називају „научарем“, велики скупљач разних натписа, велики издавач разних примедба, велики пошиљалац Академији разних списа, чијим се дописним чланом називао. Али, овако на путу, најбоље је да човек буде неповерљив према тако званим дописним члановима разних Академија.

Мулуд, који је владао енглеским језиком као какав Енглеz из сред Лондона, и био красан примерак праве арабљанске расе, можда најлепше на свету, предусрете нас најљубазније и проведе нас гостољубиво не само кроз своја сложишта него и кроз свој дом, што нас је још у много већој мери интересовало. Кад се завршило ово проматрање, послужени смо били источњачком кафеом, једним миришљавим пићем, које налачи на нашу домаћу кафу од прилике као шампањак на бозу. Уз то је сваки добио по чибук а уз кафу је стојао један крчажић свеже воде за све нас.

Ова вода, која је донесена из даљине од шест часова хода у мешинама, није могла бити баш примамљива. Но ја сам био врло жедан а у пиринчаним пољима у Кини пио сам још и много гору.

Али чудновато! Ова вода није заударала на козју мешину, ни најмање. До душе није била баш најбистрија, али је била пријатна за пиће. Мирисала је... тако ми Бога! мирисала је на љубичице. Љубичице и Аден!

Као и мени тако беше ово пало у очи и оном научењаку, и он, пошто је више пута помириша и неколико пута сркну издишући по том на нос, упита ме чисто академским тоном: „Не налазите ли и Ви, господине, да би се смело тврдити, да ова вода има неки особени „укус“?

„Да, да“ одговорих ја, „потсећа на љубичице“.

„Заиста јесте! Видите, драга господо, има међу многобројним врстама каменог угља и таквих, чији мирис потсећа човека у неколико на мирис реченога цвећа. Произвођачи разних мириса употребљавају ово, шта више, за произвођење лажног љубичиног мириса. Ја изводим закључак, да је ова вода морала у свом току доћи у додир са каквим таким угљеним слојем. Мајдан каменог угља у Адену, господо! Шта кажете на то? Знате ли какву би драгоценост то значило? Ви знате да се сваки и најмањи комадић каменог угља који овде изгори мора донети чак из Енглеске!“

Сада наш сапутник навали на домаћина питањима о тачном положају оног извора, одакле камиле доносе свакодневне товари воде. Рече, да би најрадије при свој даљини сам отишао до тог места, да не мора још овога вечера отпутовати, јер лађа којом путује не може одлагати полазак. Али бар је желео да понесе у стакленцету мало воде, те да је да се анализира у школи за рударство. Што је, пак, мене у овој ствари веома зачуло било је то, што ми је пало у очи, да је Мулуд бен Саид био дошао у грдну забуну овим нашим открићем.

Најзад је било дошло време да се кренемо, и ја наслужих себи још последњу чашу воде, при чем осетих шум од неког чврстог предметића, који је с водом из крчага пао у чашу.

Какво изненађење! То је било зрно црнога бисера, исто онако као што ми га је показала прошлога дана

госпођа Пижол. Па још и овај мирис уз то! Сад сам га добро распознао. Та зар га нисам удисао јуче, са благом пријатношћу, кад се бејаш нагао над уво жене мојега пријатеља, оне свеже Францускиње с југа Француске!

Узаман нада научењакова са његовим мајданом каменог угља! А мој сиромаш пријатељ Пижол!... Оно што сам ја ту био открио није ишло у царство минерала. Сиромаш! — Сећао се његових речи! „Клима у Адену има ту особину да утиче на људе умирујући им живце, на жене напротив раздрожујући их.“

И сад бејаш нашао код оног младог, лепог богатог Арабљанина, са луксузним намештајем, зрно црнот бисера, које је морало спасти са ува госпође Пижолке, па још осетио и трагове њеног најмилијег мириса!...

Шта сам сад знао да радим? Ништа. Лепи Мулуд мерио ме је немилим погледима, а присуство госпођиног мужа сметало ми је да отпочнем распитивати о ономе што сам нашао. Жалост ме је обузимала и због тога, што је народно право истина налагало неприкосновеност конзула, али то Арабљани у пракци, чини се, нису припознавали.

Док је научењак запушавао своје стакло, испале ми за руком, под изговором да хоћу мало да оперем руке, да неприметно узмем оно зрно црног бисера. Пижол није требао да претрпи сву штету! Затим остависмо кућу Арабљанинову.

Минералог оде право ка пристаништу, а ја могадох отићи до конзулата, те да предам зрно бисера.

На срећу пусти ме Пижол да сам одем а он се одвезе ка мом броду, те да учини посету капетану.

„Пре но што се с Вама опростим, милостива госпо,“ рекох строгим али мирним гласом, „морате ми допустити да Вам предам ово зрно бисера“.

Она кликну од радости.

„Мој бисер! Благо мени! Где је био?“

„Код *Мулуда бен Саида!*“ рекох наглашујући сваки слог. „Ја сам га баш мало час тамо нашао: Пижол не зна о мом наласку, Богу хвала, ништа.“

А кад се она стаде дивити и чудити томе, додадох истим гласом: „Ја ништа не знам и уопште нећу ништа о овоме да знам. Мислим да неће тек бити потребно да Вас уверавам, да ћу бити цџнтлмен и да нећу ни с ким на свету проговорити ни речи о овом догађају. Збогом остајте, милостива госпо!“

Изиђох из собе скоро и не додирнувши њене руке изражавајући јој у свом последњем погледу моје цело негодовање. Она је требала да зна, да бар мене није преварила.

Свога пријатеља нађох на броду. Загрлих га са таквом срдачношћу, да се човек нађе у чуду. Сиромаш Пижол!...

После једнога часа био сам већ далеко од Адена...

* * *

Пре кратког времена нађох се на Булевару париском са Пижолом и његовом супругом. Учини ми се да су једно према другоме нежнији но икада, а на ушима младе госпође блистаху се оба зрна црног бисера.

Ручали смо заједно и говорили о Адену — већ ра-
вуме се по себи.

„Збиља“, рече конаул, „ти си нашој фантазији дао
посла целу једну недељу дана са својим наласком оног
врна бисера код честитог Мулуда. Зар ниси и сам раз-
мишљао о решењу ове ствари?“

У овом тренутку био сам више у неприлици но што
сам био љубопитљив, и промуцах неки одговор без репа
и главе.

„Замисли“, објасни ми Пижол, „да је мој слуга
био измислио особено једно средство, да увелича своје
дохотке: продавао је Арабљанима ону воду у којој се
моја жена купала. И сасвим је вероватно да је оно
врно бисера било испало у каду, а одатле с водом да је
допутовало до Мулуда бен Саида. А како си га ти тамо
нашао?“

„До сто ђавола! Та у мало га нисам прогутао!“
узвикнух погледавши у лепу Марсељку која се беше за-
руменила.

А у Академији наука прочитан је спис о мајданима
каменог угља код Адена.

Превео — М. —

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Борба језика. Жак Фло, уредник *Revue des Revues* —
говорећи о борби језика и превласти једнога над другим
наводи како је француски језик до скоро био — светски
језик и како све јаче опада а превлађује немачки и ру-
ски. Тако излаже, како је у XV столећу говорило фран-
цуски 10 милијуна, у XVI — 14, у XVII — 20 милијуна,
у XVIII — 31 милијун. Тада је француски језик био у
превласти над другим језиком и имао огромну надмоћ-
ност, која је поступно опала у XIX столећу, до ступња
над други језик превазилази преко 64 милијуна. Два так-
маца који су освојили његово земљиште, то су језици
немачки и руски. На крају XVI столећа није било више
од 10 милијуна људи, који су говорили немачки, и једва
3 милијуна који су употребљавали руски језик. На крају
XVIII столећа, на против лингвистички коефицијент Гер-
маније износио је 30 милијуна, а Русије — 31. Шпански
језик такође са 8½ милијуна, на крају XV столећа на-
растао је до 26 милијуна на крају осамнаестог. У тој пери-
оди талијански језик од 9½ милијуна повећао се до
15. У почетку XIX столећа, језици стоје у овом реду:
француски и руски на првом месту и подједнако; одмах
за њима немачки, затим шпански, па енглески и најзад
талијански.

Са падом Наполеона I мења се карта светла у истој
доба и карта стања језика. Енглески језик подиже се на
највећу висину — 116 милијуна, руски од 31 пење се
до 85; немачки од 80 ближи се овом последњем; фран-

цуски спада до 58 милијуна; шпански и талијански ра-
сту — први до 44 мил. други до 34.

Ови бројеви дају појам о расту и распрострањању раз-
них народности. Лингвистичке победе указују победе коло-
нијалне. А од шест народности, које се овде стављају па-
ралелно, колонизацијом и распотирањем територије, нај-
већи успех имају Енглези и Руси. Да бисмо добили појам
о распрострањању енглеске владавине, доста је ако погле-
дамо на карту обе половине земљине кугле. Руси су у ово-
ме пошли за њима и извршили одиста гигантске кораке у
колонизацији. Према овоме само Енглеска, Русија и трећа
— Германија могу се такмичити о привилегији на штету
француског језика у свету.

БЕЛ. ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ

Г. Др. Ђорић је обрадовао јако „Звезду“. Пошто је
преко десет година најупорије бугао, појављује се, наједан пут али
да цео читалачки свет веома пријатно изненади Г. Ђорић је зачео
једно дело, које се ми нећемо устручавати да назовемо *монументалним*.
Он је саставио један еп „Косово“, који је по композицији најгранди-
ознији епски створ у књижевности. Еп ће имати око 20 певања (свако
певање 600—700 стихова) и од којих су пет певања са свим готови.
На нашу молбу уступило је да „Звезда“ прва публикује ову епизоду.
из другог певања, у ком се описује долазак турске војске на Косово.
Ми нећемо говорити још сад о вредности саме песме; читаоци ће сами
судити, али ћемо им рећи реч две о стиху, ради лакшег схватања.

Стих је по готову са свим нов. Г. Ђорић је напустио и народни
десетерац и дванаестерац, који је још монотонији и досаднији. За
овако дугачак епс досадан стих био би убиствен. Зато је песник компо-
новао стих из разних падова, што је врло тешко за њ али веома при-
јатно за читаоца. Стих је јако зачимљив и допадљив. Прва је стопа
готово увек *дактил*, а такође и четврта, а последња увек *трохеј*. Пре-
лом ја пак вајда само после треће стопе па била *дактил* или *трохеј*.
Претпоследња стопа опет није сам *дактил*, па се због тога цео стих
најбољине разликује од хексаметра.

Ко уме по овоме читати а буде о овоме водио рачун, читаће
стих са свим без записивања и уживаће у лакоћи и паду његовом.

Г. Ђорић је пустио у штампу овај делић, једино да би обновио
познанство са читаоцем, али ми смо уверени да ће га постигнути
успех толико загрејати, да ће нас у брзо обрадовати још којом сличне
лепоте сликом из његова епа.

S.

НЕДЕЉНИ РЕПЕРТОАР

Уторник, 15. фебруара: *Маројица Кабога*,
драма у пет чинова од Матије Бана. (*Први пуш*).

Четвртак, 17. фебруара: *Маројица Кабога*.

Субота, 19. фебруара: *Пшичар*, оперета у
три чина, од М. Веста и Л. Хелда. Музика од
Карла Целера.

Недеља, 20. фебруара: Дневна представа:
Јадници, слика из живота у два дела, четири
чина и осам слика, по Иговом роману, написала
Тереза Мегерле, превели М. Бошњакловић и Д.
Николић. Вечерња представа: *Маскоша* (Батлија
девојка), комична опера у три чина, написали
Алфред Дири и Ханри Шиво. Музика од Едмонда

Одран

Садржај: Турски око и Муратово веће (песма) — Из срца историје — Историја једног односа — Врно првог бисера — Занимљиве
ситнице — Бел. из књижевности — Репертоар.

Власник Ст. М. Веселиновић — Штампарија С. Хоровица. — уредник Јанко М. Веселиновић